

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

ДЕМЧИШАК РОМАН ЮРІЙОВИЧ

УДК 343.982.33

**ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ**

**Спеціальність 12.00.09 – «кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»**

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
КОГУТИЧ Іван Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка Міністерства освіти і науки
України, професор кафедри кримінального
процесу і криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПрН України,
Заслужений працівник освіти
ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
Перший віцепрезидент Національної академії
правових наук України;

кандидат юридичних наук, доцент
БІЛЕНЧУК Петро Дмитрович,
професор кафедри кримінального права
та процесу Київського університету права
Національної академії наук України

Захист відбудеться 29 грудня 2021 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, ауд. № 249.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розісланий 26 листопада 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. О. Семків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Протиправна діяльність завжди була загрозою розвитку людства та нормальному функціонуванню суспільних правовідносин. Оперативне отримання інформації стосовно події кримінального правопорушення й осіб, причетних до неї, її облік та систематизація можуть забезпечити можливість порівняння нових даних з існуючими інформаційними базами та обліками, а також допомогти виявити характерні особливості певної інформації, її джерела походження та роль у процесі встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Сучасні інформаційно-технічні засоби надають змогу значно полегшити вказаний процес, а тому органи правопорядку загалом та сторони кримінального провадження зокрема, зобов'язані використовувати всі передбачені законом засоби для пошуку, обліку, систематизації, порівняння та використання інформації, яка стосується всіх елементів кримінального правопорушення (криміналістично-значуща інформація).

Збір та використання криміналістично-значущої інформації здійснюється в рамках криміналістичної реєстрації. Ця інформація концентрується у відповідних криміналістичних обліках, які забезпечують збереження та використання відомостей, що стали відомі в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності та/або кримінального провадження. Важливою складовою процесу здійснення криміналістичної реєстрації та функціонування криміналістичних обліків є інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації. Потреба в активізації та удосконаленні процедур криміналістичної реєстрації, підвищення ефективності опрацювання криміналістично-значущої інформації та використання в цьому процесі новітніх досягнень науки і техніки зумовлює актуальність проведеного дослідження. Підвищення ролі криміналістичних обліків, які функціонують в межах загальної системи криміналістичної реєстрації, та наповнення їх необхідною інформацією дозволить ефективніше розслідувати та попереджати кримінальні правопорушення, виявляти докази та осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, повно та об'єктивно здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування. Запровадження нових технологій в криміналістичній реєстрації відіграє ключову роль, оскільки сучасний світ є надзвичайно динамічним та інформаційно наповненим, а тому без швидкого отримання та використання достовірної інформації неможливо протистояти окремим та глобальним загрозам правопорядку. Крім того, процеду-

ри криміналістичної реєстрації потребують детальнішого та глибшого нормативно-правового регулювання, оскільки наявний рівень нормативного забезпечення цієї діяльності видається недостатнім.

Вагомий внесок у дослідження криміналістичної реєстрації, в тому числі окремих аспектів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, здійснили такі українські та зарубіжні вчені-юристи як: М. Ф. Аєбі (Marcelo F. Aebi), В. В. Арешонков, О. М. Бандурка, В. І. Барилюк, Г. Барклай (Gordon Barclay) В. Д. Берназ, П. Д. Біленчук, В. В. Бірюков, В. І. Боднар, В. С. Бондар, С. О. Бухонський, А. Е. Волкова, А. Ф. Волобуєв, В. А. Гегульський, Р. Р. Герасимов, І. М. Гладчук, А. І. Голдинський, В. Г. Гончаренко, Б. Грущинська (Beata Gruszczyńska), Б. О. Де Каварлай (Bruno Aubusson De Cavarlay), А. О. Демчук, О. П. Дзіняк, В. П. Євтушок, В. А. Журавель, Р. А. Калюжний, Н. І. Клименко, М. В. Ковалів, І. І. Когутич, С. В. Кошель, С. М. Круль, В. В. Лисенко, П. М. Маланчук, А. П. Мантула, Д. О. Михайличенко, І. В. Пиріг, Ю. О. Пілюков, М. С. Польовий, В. О. Приходько, В. В. Пясковський, Р. Різал (Randi Rizal), К. Рігано (Christopher Rigano), В. П. Сабадаш, Є. В. Свобода, В. О. Фатянова, В. Г. Хахановський, С. Чандра (Septian Chandra), Ю. М. Черноус, М. Я. Швець, В. Ю. Шепітько, А. П. Шеремет, І. Р. Шинкаренко, Є. Н. Яковець та інші.

Проте більшість згаданих дослідників приділила увагу лише окремим аспектам криміналістичної реєстрації, натомість фактично ніким раніше не був здійснений системний та комплексний аналіз інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Внаслідок цього якнайшвидших відповідей потребують такі питання: «яке визначення поняття інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації?»; «його практичне значення?»; «які основні напрямки вдосконалення правового регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації?»; «якими є перспективи інформаційно-технічного забезпечення криміналістичних обліків в Україні?». Актуальність зазначених питань детермінувала вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка на кафедрі кримінального процесу і криміналістики відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України № 119/2021 від 24 березня 2021 року, Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, що затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1023-р від 15 листопада 2017 року та відповід-

но до плану заходів з реалізації Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 693-р від 21 серпня 2019 року, а також відповідно до кафедральної теми наукових досліджень «Тенденції та пріоритети криміналістики у контексті нового кримінального процесуального законодавства України (номер державної реєстрації 0113U005123). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка 24 лютого 2016 року (протокол 15/2).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є аналіз нормативно-правового регулювання та теоретичних розробок в сфері інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації та розробка практичних рекомендацій стосовно удосконалення формування та використання об'єктів криміналістичної реєстрації.

Для досягнення поставленої мети автором були поставлені наступні **завдання**:

- дослідити основні підходи до визначення понять криміналістичної реєстрації та криміналістичного обліку – для формування термінологічної бази дослідження;
- проаналізувати генезу криміналістичної реєстрації через призму розвитку її інформаційно-технічного забезпечення;
- з'ясувати поняття інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації;
- дослідити правове регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації;
- проаналізувати практичне значення інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації;
- з'ясувати особливості інформаційно-технічного забезпечення оперативного-пошукових та інформаційно-довідкових криміналістичних обліків;
- визначити перспективи розвитку інформаційно-технічного забезпечення криміналістичних обліків, шляхом:
 - дослідження іноземного досвіду криміналістичної реєстрації;
 - аналізу потенціалу використання даних біометричної реєстрації;
 - визначення перспектив застосування технологій тривимірного моделювання для завдань криміналістичної реєстрації;
 - оцінки можливості використання неспеціалізованих баз даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані з використанням інформації, яка міститься в криміналістичних обліках, а також застосуванням технічних засобів забезпечення криміналістичної реєстрації під час дослідження події кримінального правопорушення, його наслідків, а також для виявлення, розслідування, попередження кримінальних правопорушень та судового розгляду кримінальних проваджень.

Предмет дослідження – інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації.

Методи дослідження. Для забезпечення досягнення мети дослідження й гарантування наукової об'єктивності одержаних результатів автором застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Основним у дослідженні є діалектико-матеріалістичний метод пізнання соціальних явищ і процесів, а також положень нормативно-правових актів, які регулюють питання інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації. Під час написання дисертації також були використані: 1) історико-правовий метод – в процесі дослідження зародження та розвитку криміналістичної реєстрації (підрозділ 1.2. дисертації); 2) порівняльно-правовий метод – при аналізі норм чинного кримінально-процесуального та іншого законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів, норм права інших держав, а також поглядів учених щодо унормування і розуміння окремих інститутів криміналістики (в основному підрозділи 1.1, 2.1, 4.1 та інші окремі положення дисертації); 3) формально-юридичний метод застосовано під час аналізу норм законодавства, яке регулює ведення криміналістичних обліків та застосування інформаційно-технічних засобів у криміналістичній реєстрації, обґрунтуванні висновків і пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правових актів (підрозділи 1.1., 2.1, 2.2., 3.1, 3.2, 4.1–4.4. дисертації). Догматичний – при визначенні поняття і функцій інформаційного-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації (підрозділи 2.1. та 2.2. дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали слідчої практики, судової практики (а саме практика Європейського суду з прав людини та рішення (вироки, ухвали) судів загальної юрисдикції України в кримінальних провадженнях), статистичні та аналітичні звіти правоохоронних органів, конкретні приклади застосування криміналістичних обліків у кримінальних провадженнях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань, дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних

і практичних питань інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації. Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його наукову новизну та визначають внесок автора в розроблення зазначеної проблематики, є такі положення й висновки:

уперше:

– застосовано формулювання «інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації», яке вказує на приналежність інформаційно-технічного забезпечення до комплексного явища криміналістичної реєстрації (реєстрації як процесу та реєстрації – як системи криміналістичних обліків);

– сформульовано поняття, відповідно до якого інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації – це сукупність комунікаційних засобів (засобів передачі інформації) та технічних засобів, які забезпечують реалізацію процесу збору, фіксації, обробки, збереження та подальшого використання інформації, яка вноситься у криміналістичні обліки (інформаційні бази даних);

– досліджено практичне значення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, яке полягає в: 1) накопиченні та збереженні інформації, тим самим дозволяючи користувачу цих систем сформувати інформаційну базу для подальшого використання такої бази під час виконання завдань, які ставлять перед криміналістичною реєстрацією; 2) прискоренні пошуку інформації та побудові логічних зв'язків між об'єктами та інформацією як в середині одного криміналістичного обліку чи інших некриміналістичних баз даних, так і серед різних криміналістичних обліків та баз даних; 3) можливості віддаленого доступу до інформації, яка зберігається в криміналістичному обліку чи іншій базі даних; 4) підвищенні рівня інформаційної безпеки та захисту об'єктів криміналістичного обліку, зокрема шляхом фіксації несанкціонованого доступу до даних та протиправного коригування інформації; 5) відтворенні об'єктів криміналістичного обліку навіть після знищення оригіналу (якщо застосовується фото-, відеофіксація або тривимірне моделювання об'єктів, які вносяться в криміналістичний облік); 6) інформаційній та технологічній перевазі органів правопорядку – користувачів засобів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації над правопорушниками;

– висловлено позицію щодо можливості створення оперативно-пошукового (у разі потреби і інформаційно-довідкового) обліку зразків шкідливого програмного коду, який буде використовуватися під час розслідування кримінальних правопорушень, у сфері викорис-

тання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку;

- звернено увагу на потенційну можливість використання фото-і відеотехніки, якою Національною поліцією здійснюється фіксація правопорушень, з метою криміналістичної реєстрації із застосуванням методів біометричної ідентифікації (розпізнавання обличчя);

- зроблено акцент на можливості використання біометричних даних з документів, що посвідчують особу і обладнані безконтактним електронним носієм в цілях криміналістичної реєстрації;

- обґрунтовано перспективність оцифрування (засобами тривимірного моделювання) окремих об'єктів криміналістичної реєстрації (криміналістичних обліків): слідів кримінального правопорушення, речових доказів, зображень особи (обличчя, особи у весь ріст), – з подальшим відображенням у криміналістичному обліку вказаних об'єктів у їх тривимірному зображенні. Пропонується застосовувати методи тривимірного (3D) моделювання у наступних криміналістичних обліках: трасологічному обліку; балістичному обліку; обліку холодної зброї; обліку осіб за ознаками зовнішності; обліку матеріалів, речовин та виробів. Запропоновано використовувати технологію тривимірного друку для надання фактично-го доступу до об'єктів криміналістичних обліків на значних відстанях.

удосконалено:

- поняття «криміналістичний облік» – це спеціальна інформаційна база даних, котрою володіють та використовують уповноважені державою посадові та службові особи органів правопорядку і яка містить інформацію про об'єкти або самі об'єкти, отримані в процесі криміналістичної реєстрації, а сама інформація в обліку спрямована на використання під час оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження з метою виявлення (розкриття) або попередження кримінальних правопорушень, встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знарядь, засобів кримінального правопорушення.

- поняття «криміналістична реєстрація» – це сукупність криміналістичних обліків та комплексна діяльність, яку здійснюють уповноважені державою посадові та службові особи органів правопорядку та експертні установи, що полягає у збиранні, обробці та використанні, в рамках кримінального провадження, оперативно-розшукової діяльності та здійснення криміналістичних експертиз, інформації про об'єкти (самих об'єктів), з метою виявлення (розкриття) або попередження кримінального правопорушення, встановлення осіб, які вчинили

ли кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знярядь, засобів кримінального правопорушення тощо;

– функціонування криміналістичних обліків через запровадження обов'язкової перевірки об'єктів криміналістичного обліку в частині належності, достовірності та унікальності зазначених об'єктів;

– звернено увагу також на те, що Правила Інтерполу по обробці даних, прийняті на 51-й сесії Генеральної Асамблеї Інтерполу 2011 року, Резолюція AG/51/RES/1 (в редакції 2019 року) (надалі – Правила Інтерполу), визначають ключові етапи криміналістичної реєстрації, формування та використання відповідної бази даних (криміналістичного обліку). Висловлено позицію, що принципи Правил Інтерполу доцільно покласти в основу удосконалення чинної Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, зокрема шляхом доповнення п. 1.3. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків абзацом такого змісту: «Інформація, яку вносять, зберігають та використовують у криміналістичному обліку, повинна бути спрямована на досягнення будь-якого із нижченаведених завдань: (а) пошуку особи, яка перебуває у розшуку з метою її затримання; (б) ідентифікації, порівняння та/або визначення місцезнаходження речових доказів; (в) встановлення особи, її поведінки, звичок, певної події, об'єкта та інших обставин, котрі підлягають з'ясуванню під час кримінального провадження або оперативно-розшукової діяльності; (г) надання або отримання будь-якої іншої інформації, пов'язаної із кримінальним провадженням або оперативно-розшуковою діяльністю; (ґ) для проведення криміналістичного дослідження; (д) для встановлення взаємозв'язку із іншою інформацією, яка міститься в певному обліку чи в інших криміналістичних обліках.»

запропоновано:

– імплементувати в законодавство України нову редакцію пункту 1.12. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків: «1.12. Криміналістичні обліки ведуться з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, погодженого з ДНДЕКЦ. У разі повної або часткової неможливості ведення криміналістичного обліку з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення уся доступна інформація про об'єкти такого обліку дублюється в спеціалізованих електронних базах даних, створених з цією метою володільцем такого обліку за погодженням із ДНДЕКЦ.

Для запобігання втрати інформації (унаслідок виходу з ладу комп'ютерної техніки чи збоїв програмного забезпечення), уміщен-

ної до автоматизованих криміналістичних обліків, забезпечується її постійне дублювання на зовнішніх накопичувачах електронної інформації (оптичних дисках, твердотільних накопичувачах інформації тощо) з обов'язковим шифруванням інформації або на захищених серверах, розташованих на території України.

Направлення запитів на перевірку об'єктів або відомостей про них, що вміщені до певного криміналістичного обліку, та інформування про її результати здійснюються за допомогою цифрової відомчої телекомунікаційної мережі МВС. Інформація про доступ до даних криміналістичного обліку повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованому криміналістичному обліку або в окремій базі даних запитів, включно з інформацією про уповноважену особу, яка отримала доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

Кожна дія уповноваженої особи щодо отримання інформації з криміналістичного обліку фіксується у спеціальному електронному архіві/програмному комплексі, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України. У електронному архіві/програмному комплексі фіксуються прізвище, ім'я, по батькові та номер документа (службового посвідчення, спеціального поліцейського жетона тощо), який підтверджує повноваження особи на отримання інформації, вид отриманої інформації, криміналістичний облік, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші відомості, необхідні для ідентифікації особи, яка отримувала інформацію з криміналістичного обліку);

подальшого розвитку набули:

– пропозиція підвищення ефективності біометричної реєстрації в частині аналізу даних ДНК шляхом розробки експрес-технології аналізу ДНК, що забезпечить швидкий збір зразків та їх порівняльне дослідження;

– положення щодо застосування ідентифікації особи за голосом під час проведення негласних (слідчих) розшукових дій, які полягають у втручанні у приватне спілкування особи з метою подальшого використання результатів такої ідентифікації у процесі криміналістичної реєстрації;

– позиція про те, що інформація із соціальних мереж чи із «хмарних» баз даних не може автоматично набувати статусу об'єкта криміналістичного обліку. Акцентовано увагу, що для використання даних неспеціалізованих баз даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації необхідно забезпечити попере-

дню перевірку інформації і встановлення криміналістичної значущості такої інформації уповноваженим органом (особою).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що на основі авторських розробок сформульовані теоретичні концепції, положення, висновки, надані пропозиції, які запроваджено та можуть бути використані у наступних сферах:

а) внесення зазначених у дисертації змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України та Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України 10.09.2009 № 390;

б) затвердження у новій редакції Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 09.01.97;

– в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному провадженні, проведенні експертиз;

– у науково-дослідній роботі – в якості теоретичної бази для майбутніх досліджень проблем підвищення ефективності діяльності експертної служби та формування нових підходів до роботи з криміналістичними обліками та їх об'єктами;

– у освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін: «Криміналістика», «Кримінальний процес».

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені у вигляді доповідей і виступів на науково-теоретичних та практичних конференціях, симпозиумах, круглих столах і інтернет-конференціях, науково-практичних семінарах, зокрема: XIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства» (м. Харків, 2021 р.); Науково-практичній конференції «ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні» (м. Львів, 2020 р.); Міжнародні науково-практичні конференції «Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 2020 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України» (м. Одеса, 2020 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 9 наукових публікаціях: 4 з яких – статті у виданнях включених МОН України в перелік наукових фахових видань з юридичних наук, 1 з яких – у провідному закордонному виданні; 4 – тези наукових доповідей, опубліковані за результатами участі в міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, які містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (156 найменувань на 23 сторінках). Повний обсяг дисертації – 221 сторінка, з них основний текст – 167 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, його науково-теоретичну базу, зв'язок роботи з науковими планами та програмами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано положення, які містять наукову новизну, окреслено практичне значення одержаних результатів, апробацію результатів дисертації, а також відомості про публікації автора за темою дисертації та про структуру роботи.

Розділ 1 «Загальна характеристика криміналістичних обліків та криміналістичної реєстрації» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Основні підходи до визначення поняття криміналістичної реєстрації та криміналістичного обліку. Способи криміналістичної реєстрації та видофікація криміналістичних обліків»* досліджено різні підходи до визначення понять «криміналістичний облік» та «криміналістична реєстрація». Запропоновано дефініцію поняття «криміналістичний облік». Також сформульовано поняття «криміналістична реєстрація». Наведений невичерпний перелік способів фіксації (реєстрації) об'єктів криміналістичної реєстрації, який може бути розширеним в силу запровадження новітніх технологій.

У *підрозділі 1.2. «Історія розвитку реєстрації осіб, які вчинили злочин»* проаналізовано генезу криміналістичної реєстрації через призму її інформаційно-технічного забезпечення. Встановлено, що первинне призначення криміналістичних обліків – ідентифікація особи, яка притягувалася до кримінальної відповідальності, надалі ідентифікації підлягали й інші предмети, які пов'язувалися із вчиненим злочином.

Розділ II. «Сутність інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «*Поняття та нормативно-правове регулювання інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації*» проаналізовано різні підходи до тлумачення процесу інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Для уніфікації термінології у дисертації застосовано формулювання «інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації». Проаналізовано нормативно-правове регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, звернена увага на застарілість та неузгодженість окремих нормативно-правових актів, вказано на необхідність прийняття відповідного закону для врегулювання правовідносин у досліджуваній сфері.

У підрозділі 2.2. «*Практичне значення інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації*» визначено практичне значення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

Розділ III. «Інформаційно-технічне забезпечення окремих видів криміналістичних обліків» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «*Інформаційно-технічне забезпечення оперативно-пошукових криміналістичних обліків*» досліджено основні елементи (етапи) інформаційного та засоби технічного забезпечення відповідних криміналістичних обліків. Пропонується створення криміналістичного обліку шкідливого програмного коду. Констатовано, що жоден з проаналізованих нормативно-правових актів України не містить навіть найзагальніших вимог до технічних засобів, якими здійснюється фіксація, аналіз та обробка об'єктів криміналістичного обліку. Запропоновано технічне забезпечення криміналістичної реєстрації проводити виключно засобами, які сертифіковані уповноваженими органами.

У підрозділі 3.2. «*Інформаційно-технічне забезпечення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків (колекцій)*» зазначається, що інформаційно-технічне забезпечення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків є подібним до інформаційно-технічного забезпечення оперативно-пошукових криміналістичних обліків, однак, існують особливості у джерелах наповнення криміналістично-значущою інформацією інформаційно-довідкових обліків та використання цієї інформації в рамках кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності.

Розділ IV. «Іноземний досвід та перспективи розвитку інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації з розвитком технічного прогресу» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 4.1. «Іноземний досвід інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації» здійснений огляд видофікації криміналістичних обліків, які ведуться в Інтерполі та системи їх інформаційно-технічного забезпечення. Проаналізовані Правила Інтерполу, які визначають ключові етапи криміналістичної реєстрації, формування та використання відповідної бази даних (криміналістичного обліку). Рекомендовано перейняти досвід ФБР в частині формування єдиної бази криміналістичних обліків з можливістю доступу через спеціалізовані інформаційні системи.

У підрозділі 4.2. «Використання біометричних даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації» проаналізовані статичні та динамічні методи біометричної ідентифікації з точки зору ефективності їх застосування у інформаційно-технічному забезпеченні криміналістичної реєстрації. Доцільною визначена імплементація методів біометричної ідентифікації (розпізнавання облич) під час використання фото- і відеотехніки, якою співробітниками національної поліції України здійснюється фіксація правопорушень. Динамічні методи біометричної ідентифікації є складнішими для широкого практичного застосування, оскільки для їх аналізу необхідне тривале спостереження за особою, щоб зафіксувати сталі поведінкові характеристики вказаної особи. Накопичення та обробка таких даних для широкого кола осіб потребуватиме значного часу та багато ресурсів.

У підрозділі 4.3. «Інтеграція технологій тривимірного моделювання у криміналістичну реєстрацію» досліджено можливості застосування тривимірного моделювання з метою побудови тривимірної моделі певної місцевості, а також з метою оцифрування окремих об'єктів криміналістичної реєстрації (криміналістичних обліків) – з подальшим відображенням в криміналістичному обліку таких об'єктів у їх тривимірному зображенні.

У підрозділі 4.4. «Використання неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо) в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації» досліджено криміналістичний потенціал неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо).

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного узагальнення та теоретичного осмислення наукових праць, присвячених дослідженню сфер застосування, джерел наповнення та використання у кримінальному судочинстві

об'єктів криміналістичної реєстрації, а також аналізу чинного законодавства і судочинної практики їх функціонування, одержано наступні висновки:

1. *Криміналістичний облік* – це спеціальна інформаційна база даних (відомостей), отриманих в процесі криміналістичної реєстрації щодо її об'єктів, спрямована на використання уповноваженими на це суб'єктами під час оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження з метою попередження або виявлення і розслідування злочинів, встановлення осіб, які вчинили злочин, ідентифікації предметів, знарядь, засобів злочину.

2. *Криміналістична реєстрація* – це сукупність криміналістичних обліків та комплексна діяльність, яку здійснюють уповноважені державою посадові та службові особи органів правопорядку та експертних установ, що полягає у збиранні, обробці та використанні, в рамках кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності, інформації про об'єкти (самих об'єктів), з метою попередження або виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знарядь, засобів кримінального правопорушення.

3. Способами фіксації (реєстрації) об'єктів криміналістичної реєстрації є внесення у відповідний криміналістичний облік: 1) об'єкта криміналістичної реєстрації; 2) копії об'єкта криміналістичної реєстрації; 3) зображення об'єкта криміналістичної реєстрації; 4) інформації про об'єкт криміналістичної реєстрації тощо.

4. *Інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації* – це сукупність комунікаційних засобів (засобів передавання інформації) та технічних інструментів реалізації процесу збору, фіксації, обробки, збереження та подальшого використання інформації, яка вноситься у криміналістичні обліки (інформаційні бази даних).

5. Практичне значення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації полягає у: 1) накопиченні та збереженні інформації, що дозволяє користувачу цих систем сформувати інформаційну базу для подальшого використання у вирішенні завдань криміналістичної реєстрації; 2) прискоренні пошуку інформації та побудові логічних зв'язків між об'єктами та інформацією як в середині одного криміналістичного обліку чи інших некриміналістичних баз даних, так і серед різних криміналістичних обліків та баз даних; 3) забезпеченні віддаленого доступу до інформації, яка зберігається в криміналістичному обліку чи іншій базі даних; 4) підвищенні рівня

інформаційної безпеки та захисту об'єктів криміналістичного обліку, зокрема шляхом фіксації несанкціонованого доступу до даних та протиправного коригування інформації; 5) можливості відтворення об'єктів криміналістичного обліку навіть після знищення оригіналу (якщо застосовується фото -, відео фіксація або тривимірне моделювання об'єктів, які вносяться в криміналістичний облік); 6) інформаційній та технологічній перевазі органів правопорядку – користувачів засобів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації над правопорушниками тощо.

6. В Україні відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який регулює інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації, а чинні нормативно-правові акти, які стосуються досліджуваного питання, містять численні застарілі положення. У проаналізованих нормативно-правових актах України відсутній перелік вимог до технічних засобів, якими здійснюється фіксація, аналіз та обробка об'єктів криміналістичного обліку.

Указані дії (фіксація, аналіз та обробка) необхідно здійснювати тими знаряддями, приладами чи іншими засобами, які детерміновані природою самого об'єкта обліку або інформацією про такий об'єкт, а також відповідною галуззю наукових знань, в межах якої здійснюється криміналістичне дослідження вказаного об'єкта та інформації про нього. У цьому аспекті вибір технічних засобів фіксації об'єкта обліку або інформації про нього тісно пов'язаний із способом криміналістичної реєстрації. Однак, цей вибір є глибшим та більш деталізованим, оскільки на етапах фіксації, аналізу та обробки інформації, яку збирають (формують) під час криміналістичної реєстрації, потрібно чітко визначити не лише яким або якими способами будуть зафіксовані об'єкти обліку та/або інформація про них, але й те, які конкретні технічні засоби будуть застосовані під час цього використання.

7. Необхідно прийняти спеціальний закон, який би регулював питання збирання, обробки, використання та зберігання в криміналістичних обліках інформації, що може становити таємницю приватного чи особистого життя фізичної особи. А для належного правового регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації чинну Інструкцію з організації функціонування криміналістичних обліків доцільно викласти в новій редакції. У пропонованій законодавчій роботі ключовим є дотримання ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та аналізованої в цьому дослідженні практики Європейського суду з прав людини щодо застосування ст. 8

Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також відповідних принципів Правил Інтерполу.

8. Існує потреба в створенні оперативно-пошукового (а за необхідності і інформаційно-довідкового) обліку зразків шкідливого програмного коду, який буде використовуватись під час розслідування злочинів, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку. Специфічність об'єктів такого обліку детермінує його існування винятково як комп'ютерних баз даних. Джерелом наповнення об'єктами цього виду обліку можуть бути лише результати експертних досліджень.

9. Результати фіксації об'єкта криміналістичного обліку або інформації про нього, повинні бути прогнозованими та близькими до реальності або певного еталону (без спотворення об'єкта чи інформації про нього). Відтак, технічні засоби, які використовуються у процесі криміналістичної реєстрації необхідно стандартизувати (сертифікувати) та забезпечити перевірку їх справності.

10. Досвід ФБР США корисний у частині формування вітчизняної єдиної бази криміналістичних обліків з можливістю доступу до неї через спеціалізовані інформаційні системи. Ця система може формуватися на 3 рівнях: районному, обласному та центральному, з потребою розширення можливостей існуючих криміналістичних обліків України в частині запровадження системи ідентифікації біометричних даних, аналогічної системі NGI, яку використовує вищеозначена закордонна служба.

11. Систему інформаційно-технічного забезпечення біометричної реєстрації утворюють нормативно – технологічні складові: біометрична ідентифікація, її статичні та динамічні способи (методи) й технічні засоби функціонування.

12. Методи біометричної ідентифікації (розпізнавання облич) придатні у використанні під час застосування фото – і відеотехніки, якою Національна поліція фіксує правопорушення. У цьому ж сенсі перспективним засобом є сучасні смартфони, що можуть бути застосовані і в оперативно-розшуковій діяльності, і кримінальному провадженні для перевірки або внесення інформації у криміналістичні обліки (облік за ознаками зовнішності) безпосередньо на місці події (місці проведення відповідної процесуальної дії чи оперативного заходу).

13. Розробка експрес-технології аналізу ДНК (швидкого аналізу за допомогою переносного пристрою чи компактної лабораторії), що забезпечить швидкий збір зразків та їх порівняльне дослідження – також

шлях підвищення ефективності біометричної реєстрації. У зазначеному аспекті актуальними є: ідентифікація особи за голосом; використання біометричних даних з документів, що посвідчують особу і обладнані безконтактним електронним носієм; тривимірне моделювання (з належним нормативно – правовим супроводом).

14. Тривимірне моделювання в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації – це не лише побудова тривимірної моделі певної місцевості, але й оцифрування окремих об'єктів криміналістичної реєстрації (відповідних криміналістичних обліків, зокрема, трасологічний, балістичний облік; облік холодної зброї; облік осіб за ознаками зовнішності, матеріалів, речовин та виробів тощо); слідів злочину, речових доказів, зображень особи (обличчя, особи у весь ріст).

15. Технологія тривимірного друку допустима у застосування для надання фактичного доступу до об'єктів криміналістичних обліків на значних відстанях. Для повної імплементації використання технологій тривимірного моделювання (в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації) необхідно внести відповідні законодавчі зміни в частині визначення переліку криміналістичних обліків, для яких можливе застосування зазначеної технології, а також в частині регламентації порядку сканування та подальшого використання тривимірних зображень об'єктів обліку (в тому числі порядок 3D друку цих об'єктів).

16. На часі зміни і до Кримінального процесуального кодексу України щодо надання тривимірним копіям або дублікатам доказів доказового значення (за умови дотримання встановленого порядку їх одержання та відповідності оригіналу, а також у разі відсутності підстав спростування доказової сили тривимірної копії або дублікату доказу і наявності оригіналів інших доказів, які підтверджують достовірність зазначеної копії або дублікату) і винятково у випадках втрати оригіналів доказів.

17. У рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації за можливе використання і неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо) з належним нормативно – правовим супроводом (у разі приватного характеру містимої в них інформації, доступ до неї можливий лише на підставі ухвали слідчого судді або суду), а також забезпечивши попередню перевірку відповідної інформації та встановлення її криміналістичної значущості уповноваженим органом (особою).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у виданнях, включених МОН України в перелік наукових фахових видань з юридичних наук:

1. Демчишак Р. Ю. Криміналістичний облік як основна складова системи інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. *Альманах науки*. 2017. № 6 (вересень). С. 49–55.

2. Demchyshak R. International and Foreign experience of forensic registration: on the examples of Interpol and FBI. *Global Prosperity Journal*. Vol. 1. Issue 2. № 2. P. 23–32.

3. Демчишак Р. Ю. Перспективи біометричної ідентифікації у рамках криміналістичної реєстрації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. Вип. 29. 2021. С. 148–154.

4. Демчишак Р. Ю. Поняття інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. Вип. 30. 2021. С. 106–110.

5. Демчишак Р. Ю. Застосування тривимірного моделювання як способу інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Юридичні науки». № 10 (44). 2021. С. 72–78.

Тези наукових доповідей, оприлюднені за результатами участі в міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях:

6. Демчишак Р. Ю. Поняття інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. III Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства» (м. Харків, 15.05.2021 р.). [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://legalclinic.nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/konf_yuk_vesna_2021.pdf

7. Демчишак Р. Ю. Способи криміналістичної реєстрації // Р. Ю. Демчишак. – Науково-практична конференція «ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні» (м. Львів, 27.11.2020) – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://aphd.ua/materialy-konferentsii-shcho-vidbulysia/>;

8. Демчишак Р. Ю. Комп'ютерні технології у криміналістичній реєстрації // Р. Ю. Демчишак. – Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні». –

(м.Львів, 14.08.2020–15.08.2020) – [Електронний ресурс].– режим доступу: <https://www.science-community.org/uk/node/215236>

9. Демчишак Р. Ю. Використання неспеціалізованих баз даних у криміналістичній реєстрації // Р. Ю. Демчишак. – Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України». – (м. Одеса 30.10.2020). – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/2005>.

АНОТАЦІЯ

Демчишак Р. Ю. Інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021.

У дисертації здійснено комплексний аналіз правових, теоретичних і прикладних проблем теорії та практики інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

Досліджено поняття «криміналістичний облік» та «криміналістична реєстрація», запропоновано їх авторські визначення. Проаналізовано видофікацію криміналістичних обліків та способи криміналістичної реєстрації. Здійснено також історичний аналіз криміналістичної реєстрації з точки зору розвитку її інформаційно-технічного забезпечення.

Запропоновано авторське визначення поняття «інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації». Досліджено нормативно-правове регулювання та практичне значення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації загалом, а також окремих видів криміналістичних обліків (оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових).

Значну увагу в дисертаційному дослідженні звернено на іноземний досвід інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації (на прикладах Інтерполу та ФБР). Досліджено можливості використання біометричних даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, а також інтеграцію технологій тривимірного моделювання у криміналістичну реєстрацію. Встановлено проблемні

аспекти використання неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо) в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

Ключові слова: криміналістична реєстрація, облік, інформаційне забезпечення, технічне забезпечення, криміналістика.

АННОТАЦІЯ

Демчишак Р.Ю. Информационно-техническое обеспечение системы криминалистической регистрации. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, 2021.

В диссертации проведен комплексный анализ правовых, теоретических и прикладных проблем теории и практики информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации.

Исследованы понятия «криминалистический учет» и «криминалистическая регистрация», предложены их авторские определения. Проанализированы видофикация криминалистических учетов и способы криминалистической регистрации. Проведен также исторический анализ криминалистической регистрации с точки зрения развития ее информационно-технического обеспечения.

Предложено авторское определение понятия «информационно-техническое обеспечение криминалистической регистрации». Исследованы нормативно-правовое регулирование и практическое значение информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации в целом, а также отдельных видов криминалистических учетов (оперативно-розыскных и информационно-справочных).

Значительное внимание в диссертационном исследовании уделено иностранному опыту информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации (на примерах Интерпола и ФБР). Исследованы возможности использования биометрических данных в рамках информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации, а также интеграции технологий трехмерного моделирования в криминалистическую регистрацию. Установлены проблемные аспекты использования неспециализированных элек-

тронных баз данных (социальных сетей, облачных сервисов и т. п.) в рамках информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации.

Ключевые слова: криминалистическая регистрация, учет, информационное обеспечение, техническое обеспечение, криминалистика.

SUMMARY

Demchyshak R. Information and technical support in the system of forensic registration. – Qualifying scientific work as a manuscript the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.09 – criminal process and criminology; forensic examination; operational and investigative activities. – Ivan Franko National University of Lviv, 2021.

In the dissertation the complex analysis of legal, theoretical and applied problems of the theory and practice of information and technical maintenance of forensic registration is carried out.

The concepts of «forensic accounting» and «forensic registration» are studied, their author's definitions are offered. The variety of forensic records and methods of forensic registration are analyzed. The historical analysis of forensic registration from the point of view of development of its information and technical maintenance is also carried out.

The author's definition of the concept «information and technical support of forensic registration» is offered. The normative-legal regulation and practical significance of information-technical support of forensic registration in general, as well as separate types of forensic records (operative-search and information-reference) are studied.

Considerable attention in the dissertation research is paid to foreign experience of information and technical support of forensic registration (on the examples of Interpol and FBI). The possibilities of using biometric data in the framework of information and technical support of forensic registration, as well as the integration of three-dimensional modeling technologies in forensic registration have been studied. Problematic aspects of the use of non-specialized electronic databases (social networks, «cloud» services, etc.) within the information and technical support of forensic registration have been identified.

Key words: forensic registration, accounting, information support, technical support, forensics.

Підписано до друку 25.11.2021 р. Формат 60x84/16
Обсяг 0,9 авт. арк.
Тираж 100 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com

